

En tåre for Timbuktu.

I 2012 ble den historiske byen Timbuktu i Mali for en tid inntatt av jihadistiske opprørere. Dette har **Abderrahmane Sissako** laget film om, og i oktober kommer han til Norge.

FREDRIK GIERTSEN
Litteraturviter og skribent

Peshawar-skolen. Da jeg for noen år siden intervjuet den algeriske forfatteren Yasmina Khadra (en mann som har tatt sin kones navn som pseudonym) i forbindelse med at hans roman «Svalene i Kabul» var kommet ut på norsk, overrasket han meg ved å tilstå at han aldri hadde vært i Afghanistan. Han forklarte at han hadde mer enn nok erfaring med den typen totalitær mentalitet – sprunget ut fra det han kalte «Peshawar-skolen» – fra sin oppvekst i en liten landsby i Sahara. Den kjennetegnes av en sammenblanding av religion og politikk: Man snakker om gud, men ønsker makt. Det er akkurat dette man er vitne til i Abderrahmane Sissakos «Timbuktu», en film som konkurrerte om gullpalmen i Cannes, ble nominert til Oscar og blir vist under filmfestivalen *Film fra Sør* i Oslo i oktober.

Åpningsscenen i «Timbuktu» viser en gasele som beskytes fra en jeep utstyrt med IS-flagg, mens mennene baki roper til hverandre at den ikke må drepes, bare slites ut. Senere i filmen møter vi disse mørkemennene igjen, mens de iherdig hakker løs på det sosiale livet i den berømte ørkenbyen Timbuktu: Kvinner tvinges til å bruke hansker og strømper, musikk og fotball forbyes, døtre blir tvangsgiftet bort til militsmedlemmer, og sharia-domstoler – med tilhørende steining og avkutting av lemmer – blir innført.

Målet er tilsynelatende å slite ut bysbarna gjennom kontroll og straff. Men ingen er fullkommen – selv ikke de som (tilsynelatende) har en fanatisk religiøs tro å skilte med.

Bibliotekbrann. I virkeligheten var byen Timbuktu besatt av islamistiske opprørere (tuareger tilknyttet Ansar Dine, med mulige bånd til al-Qaida) i kun tre måneder i 2012. Før de ble jaget på flukt, satte de fyr på et stort bibliotek underlagt *Ahmed Baba*-instituttet, som skulle inneholde rundt 30 000 dokumenter, men ifølge BBC

hadde lokalbefolkningen klart å få nesten alle disse i sikkerhet på forhånd. Filmen «Timbuktu» er imidlertid ikke spilt inn her, men i Oualata, en liten by like over grensen til Sissakos hjemland, Mauritania. Regissøren har også benyttet mange lokale amatører som skuespillere.

Det er dog hverken flammer eller særlig mye blod i denne filmen. Det er heller ingen sterkt utviklet handling, men likevel mer enn i de to andre av Sissakos filmer som vises på *Film fra Sør*-festivalen, «Life on Earth» og «Bamako». Det gir mening å si at Sissako har utviklet en egen stil: Sveipende og fargerike bilder i et breddeformat som passer ørkenlandskapet perfekt, samt en subtil blanding av skjønnhet, humor og varme som ledsager de skrekkelige tragediene som følger i kjølvannet til IS og al-Qaida. En viktig scene i så måte er det lett komiske opptrinnet der en ung gutt i militsen strever med ordlyd og åpenbart manglende revolusjonær glød i det han skal spille inn en propagandafilm for IS-okkupantene. «Før drev jeg med rapp og andre dårlige ting», stotrer han, «men nå ...».

Moral og politikk. Filmens hovedpersoner er Kidane og Satima, som bor i et telt sammen med sin unge datter Toya. De er uberørte av det som skjer inne i byen, frem til en av kuene deres forlater flokken ved et elveleie og vikler seg inn i garnet til en fisker. Dette fører til at fiskeren

Sissakos menneskeliggjøring av fanatikerne er i virkeligheten en ufarliggjøring av fanatismens idé, for dens renhet er en umulighet.

På Unescos verdensarvliste
Djingareybermoskéen i Timbuktu, byen der handlingen i filmen finner sted. «Timbuktu» er imidlertid spilt inn i nabolandet Mauritania.

Foto: AFP/NTB SCANPIX

Skremmende aktuell Filmen «Timbuktu» beskriver skjebnen til den kjente byen i Mali, da den ble inntatt av jihadister, og vi ser hvordan livet til hovedpersonene Kidane og Satima som bor i et telt sammen med datteren Toya, utvikler seg under et militant islamistisk styre. Regissør Abderrahmane Sissakos film vant i fjor syv Cesar-priser og ble nominert til Oscar og Gullpalmen. Foto: AS FIDALGO/FILMWEEB

dreper kua, noe Kidane ikke klarer å forbigå i stillhet. Med en revolver på innerlommen går han for å gjøre opp med fiskeren, som han ved et ulykkestilfelle ender opp med å ta livet av. Uten å si for mye, kan det røpes at det ikke var noe godt tidspunkt for Kidane å gjøre seg til drapsmann mens jihadistene styrte i byen.

For Sissakos del gir dette subplottet en mulighet til å vise hvordan gamle og nye sedvaner kommer i konflikt med hverandre. Representerer sharia-domstolen i det hele tatt noen moral, eller er den kun enda et middel til å slite ut lokalbefolkningen ytterligere i et politisk spill som bare dreier seg om makt?

Sissako viser gjentatte ganger militsmedlemmenes egen tvilsomme etikk, eller at de i bunn og grunn ikke er så skolerte i den fanatismen de er satt til å utøve. Jihadister fra Frankrike – som konfiskerer fotballer som om de var laget av djevelen – diskuterer på nattevaktene sine hvem som er best av Messi og Zidane.

En av de mest fanatiske, Abdelkerim, blir avslørt som smugrøyer og er mest av alt interessert i å egle seg inn på Kidanes kone, Satima. Denne menneskeliggjøringen av fanatikerne er i virkeligheten en ufarliggjøring av fanatismens idé, for dens renhet er en umulighet.

Drømmesekvens. Filmens beste scene er en drømmeaktig sekvens der vi ser byens unge gutter – i en vakkert koreografert protest – spille fotball ute i sanden, men uten ball. Et par av militsmedlemmene kjører forbi på motorsykel med maskingevær over skuldrene, men ser ut til å bestemme seg for å la travestien passere. Sissako demonstrerer her med all tydelighet i løpet av et par minneverdige sekunder både undertrykkelsens og opprørets natur, for motstanden finner alltid nye former, og hvor lenge kan egentlig de stadig mer lunke fanatikerne undertrykke sin egen trang til å spille ball?

..... fakta

Film fra Sør

» Oslos største filmfestival.

» Viser filmer fra Latin-Amerika, Afrika og Asia.

» Arrangeres i år for 25. gang, med 250 visninger av rundt 90 filmer i dagene 8.–18. oktober.

» Abderrahmane Sissako fra Mauritania er en av hovedgjestene, og han er representert med tre filmer: «Timbuktu» (2014), «Bamako» (2006) og «Life on Earth» (1998).

Før Kidane forlot familien sin i teltet, hadde hans kone innstendig oppfordret ham til ikke å ta med våpenet som skulle komme til å besegle hans og hele familiens skjebne. Dette vendepunktet i deres samliv kommuniserer også til filmens overordnede struktur. Å se for seg jihadister uten våpen, er i utgangspunktet ikke så lett, men kanskje vil regissør Sissako vise hva de langsiktige konsekvensene av slik voldelig fremferd vil være. Om jihadistene hadde klart å klore seg fast i Timbuktu, ville det vært i en kruttønne de selv hadde skapt – full av sabotasje, blodhevn og ufred, stadig mer viklet inn i det lokale sosiale vevet, slik kuen i fiskegarnet kan fungere som et bilde på.

Det er dette Abderrahmane Sissako viser med «Timbuktu», og Yasmina Khadra med sin roman om Kabul.

Et par tårer. Sissakos egen avmålte og ettertenksomme fremtoning er i grunnen slik man forestiller seg etter å ha stiftet bekjentskap med poetikken i hans filmer. På pressekonferansen etter visningen i Cannes kom han på gråten, og skyldte på at tankene hadde vandret til dem som «Timbuktu» omhandler, mennesker som har førstehånds erfaring med slik brutal undertrykking.

Spørsmålene man blir sittende igjen med i etterkant, er for det første om hvor heroisk man selv ville reagert i møte med slik fanatisme, og for det andre hvor unik mentaliteten til IS og al-Qaida egentlig er. Mange vil påpeke at overgrepene deres, ulikt andre, utføres med direkte henvisning til religion, men både Sissako og Khadra vil antageligvis være uenige i det. Begge legger mer vekt på enkeltmennesket inne i uniformen eller bak skjegget, og hvordan hver enkelt kan la seg lede av en rekke ytre faktorer.

Dette er i det minste et perspektiv man bør kunne seg.